

**МАРКИЗ ДЬО САД
ПЕВЕЦЪТ НА РАЗЮЗДАНАТА
ЖЕСТОКОСТ И РАЗВРАТ
ОПИТ ЗА КРАТКА
БИОГРАФИЯ**

chitanka.info

Вслушайте се в природата. Не бъдете любещи се.

Бъдете развратници. Взимайте си този, когото сте пожелали.

Маркиз дьо Сад,
„Будоарна философия“

Маркиз дьо Сад, Донасиен Алфонс Франсоа (1740–1814) произхожда от стара аристократична фамилия от Прованс. Сред предците му по бащина линия най-известна от големия род Сад без съмнение е Лор, жената на Юг дьо Сад, възпята от Петрарка. Според мълвата, в тази връзка дори има нещо повече от духовна близост и някои изследователи не без основание смятат, че и част от кръвта на поета се е промъкнала в тази на древния Провансалски род.

През 1733 г. граф дьо Сад се оженва за Мари-Елеонор дьо Майе дьо Кармен, която има родство с Бурбоните. От брака им седем години по-късно — на 2 юни 1740 г., в Конде, Париж, се ражда синът им Донасиен Алфонс Франсоа. През 1744 г. момчето е изпратено в Прованс, където е отгледано от лелите му, а после възпитанието му е поето от чично му — ерудитът абат дьо Сад. Той го отвежда в своите замъци в Сен-Леже д'Ебрьой и в Соман и тук момчето опознава мрачните сводове, уединението и загадъчността на старите феодални жилища.

През 1750 г. Донасиен е изпратен отново в Париж да продължи образоването си в колежа на йезуитите Луи льо Гран. Расте като красив, рус младеж с подчертана интелигентност, комуто всички предричат блестящо бъдеще. Животът на колежаните е суров, но в Луи льо Гран се отделя голямо внимание на театралната дейност и дьо Сад успява от много рано да опита възможностите си в актьорската игра. Това оказва голямо влияние и върху по-късните му интереси. Обсебен от мисълта за театъра, той не само пише за него, но и сам поставя свои и чужди творби и то понякога в твърде необичайна обстановка (например в лудницата в Шарентон).

През 1754 г. той е приет в училището „Шевалаже“ („Лека кавалерия“), в което се учат само синове на потомствени аристократи. Година по-късно (1755) младият дъо Сад, с чин младши лейтенант, е зачислен в пехотата на кралския отряд. От 1757 до 1763 г. участва в битките на седемгодишната война и се проявява като храбър и сърцат офицер, за което е повишен неколкократно. Една от творбите му — „Алин и Валкур“, съдържа следния пасаж, който може да бъде приет като „полусвидетелство“ за мислите и поведението на самия автор: „Тая природна буйност на моя характер, пише дъо Сад, пламенната душа, която бях получил от природата, придаваха повече сила и активност на жестоката добродетел, която наричат кураж.“

След подписването на Парижкия мирен договор (1763) е назначен в кавалерията вече с чин капитан. От същата година датира и първото известно любовно увлечение на дъо Сад — госпожица Лорис, владетелка на замъка Вакейра. Връзката им била сериозна и той желаел да се ожени за нея, но семейството му се противопоставя.

Настъпилите обществени промени през втората половина на 18 век също му диктуват друго. През тези години френската аристокрация осезателно обеднява, но същевременно трудно приема факта, че властта все повече се изпълзва от ръцете ѝ. Затова и младият маркиз дъо Сад, изпаднал във финансови затруднения, е принуден да се ожени със съжаление за Рене Палажи дъо Монтрой, произхождаща от дребната юридическа аристокрация, но материално добре обезпечена. Това става на 17 май 1763 г., но само няколко месеца по-късно аристократичната надменност на маркиза предизвиква разрыв с родителите на съпругата му. През м. октомври същата година той вече твърде безцеремонно и открыто разврътнички в столицата и обвиненията срещу него, че води безпътен, кощунствен и светотатствен живот се засилват.

Особено яростно е настроена срещу дъо Сад влиятелната му тъща, която има силни връзки с двореца. Четири месеца след сватбата маркизът е арестуван и затворен във Венсан, а опасната му тъща се погрижила той да прекара колкото се може по-дълго в затвора. Все пак този път дъо Сад не остава дълго зад решетките. Благодарение на намесата на баща му той е освободен, макар и принудително въдворен в замъка Ешофар в Нормандия.

Завърнал се в Лакост, дъо Сад продължава затвърдилия се вече у него начин на живот. Сред множеството негови любовници през първите години от брака му по-видно място заемат артистките от Кралската академия за музика госпожица Колет и госпожица Бовоазен, които дори настанява за известно време в замъка. Тогава той реставрира за твърде голяма сума и театъра в Лакост, което показва, че не само изкуството, но и двете госпожици са се ползвали с по-особено отношение на маркиза.

През октомври 1763 г. дъо Сад прекарва с производителката на ветрила Жан Тетар нощ, която се превръща в садомазохистичен делириум, въпреки че по това време този термин все още не съществува. Скандалът е потулен с големи усилия на близките.

През 1764 произнася реч в парламента в Дижон, която прави впечатление, но скоро става ясно, че маркиза гледа и на нея като на луксозно забавление, полагащо му се по право като на потомствен благородник.

През следващите години животът му е изпъстрен с безпътства и скандали: отначало по-поносими — поддържа открито връзки с разни комедиантки (1765), пътува за „развлечения“ по Прованс (1767), докато през 1768 г. избухва първият наистина голям скандал — бичува жена и светотатства.

Потърпевшата Роз Келер била отведена (впрочем с нейно съгласие, но по-късно тя претендирала, че си е мислела най-искрено, че маркизът има „честни намерения“) в неговата малка къща в Аркьой. Последвали сцени, в които садизмът изглежда бил най-много застъпен и на следния ден Роз Келер подава официално оплакване срещу дъо Сад. По-късно под натиска на родителите си потърпевшата оттегля оплакването си, но въпреки това маркизът е задържан, осъден на 100 ливри глоба и затворен в Сомюр, после — в Пиер-Анзис, недалеч от Лион. Положението му се усложнява от факта, че безпътните деяния са извършени в неделя на връх Великден, което едва ли е било случайно и с пълно право било изтълкувано като светотатство.

Освободен е едва през ноември следващата година при условие да се засели постоянно в провансалския си замък в Лакост. През същата година дъо Сад обаче напуска Лакост и заминава за Нидерландия. Тук безпътният му живот продължава със същата интензивност, което го довежда през август 1771 г. до затвор за

дългове. След излизането си от него дъо Сад поддържа скандална интимна връзка със снаха си, канонистката Ан-Проспер дъо Лоне. Това обаче не му е достатъчно. На 27 юни същата година предизвиква втори „голям“ скандал. Тридесет и две годишният красив и изпълнен с желание за нови пикантни изживявания благородник, заявявайки на благочестивата си съпруга, че заминава за Марсилия във връзка с уреждането на някакъв кредит, изчезва отново от семейното гнездо. В пристанищния град заедно с прислужника си Латур той организира такава грандиозна оргия, че смайва с нея и много видялото и съвсем не чак толкова високоморално гражданство на града. Датата е 27 юни 1772 г. и този ден променя решаващо живота на маркиза.

Всичко започва още от сутринта. Към 10 часа оправният Латур вече довежда в квартирата им на улица „Обандж“ 15 четири подходящи проститутки и към десет и нещо „веселбата“ вече е в пълен разгар. Сад бичува с камшик първата лека дама и удовлетворява слугата си. Втората напердаша маркиза с метла, докато той сам отбелязва ударите с чертички върху перваза на камината. Третата бива обладана от прислужника, като същевременно Сад пристяга сладострастната двойка с кайши за леглото. Разбира се, твърде силно. При вида на окървавените чаршафи четвъртата изпада в паника и прави опит да избяга, но маркизът заключва вратата и натъпква в устата ѝ бонбони, пълни с кантаридин, или „испанска муха“ — разпространено по онова време силно възбуджащо средство. След това я „сократизира“, т.е. обладава я в ануса. Изобщо оргията е запълнена изцяло с всички възможни извратености — взимане на възбуджащи средства, бичуване, хомо- и хетеросексуална содомия и пр.

Накрая дамите получават по един сребърен талер и покана за романтична разходка с лодка през същата вечер. След преживяното обаче, нито една от тях не проявява желание да продължи забавленията с изтънчените господа. И четирите вкупом се явяват в полицията и разказват с най-големи подробности случилото се. По време на разпита една от тях повръща кръв, вероятно от бонбоните, което е прието като доказателство, че аристократичният развратник е искал и да ги отрови.

Скандалът се разчува и придобива вече наистина огромни размери — дъо Сад, богатият благородник, притежател на замък, е закоравял престъпник и развратник, затварян вече за сексуални извращения, а сега вече и отровител. Над него надвисва сериозна

опасност не просто за затвор, а за смъртно наказание. В Лакост е извършен обиск. Сад обаче успява да избяга заедно с балдъзата си — монахинята Ан-Проспер дьо Лоне, в която бил много влюбен, и с прислужника си Латур в Италия. Скандалът обаче не затихва.

На 3 септември 1772 г. маркизът и прислужникът му са осъдени задочно на смърт от Прованския парламент, а възмутената и възбудена общественост изгаря символично сластолюбецът във вид на сламено чучело на сред пазарния площад в Екс ан Прованс.

Това обаче не попречва на бегълците да продължат да живеят по свой маниер и през следващите месеци. Оргиите и скандалите продължават и в Италия. Заради тях на 8 декември, по заповед на краля на Сардиния, маркизът е арестуван и отведен във Форт Миолан, където го очакват напрегнати дни. И то много. Успява да избяга едва на 1 май 1773 г. Няколко месеца по-късно той се завръща тайно в Лакост. Жена му вече му е простила. 1774 и 1775 г. обаче не се отличават особено от предходните — скандалите се редуват един след друг, къде по-успешно, къде по-малко успешно, потулвани от роднините му.

Положението обаче силно се усложнява от обстоятелството, че след прельстяването на Ан-Проспер дьо Лоне, нейната майка и негова тъща, става окончателно заклет праг на маркиза. Тя успява да получи кралско писмо за арестуването на ужасния развратник и престъпник и дьо Сад изпада в тежка ситуация. Той прави опит да потуши общественото негодувание; временно притихва, отпуска всички прислужници от замъка (и мъже, и жени), но мълвата за страхотии в това свърталище на греха не го оставя на мира. Разнасят се слухове (очевидно пресилени) за изчезнали деца, за намерени кости в градината и легендата за отровителя и канибала дьо Сад взема огромни размери. Маркизът е принуден отново да търси спасение в Италия.

Убежището обаче е временно.

През 1777 г. Сад отива тайно в Париж, за да види за последен път умиращата си майка. Това показва, че маркизът не е бил съвсем лишен от чувството за нежна привързаност. Пристигането му обаче е разкрито и с помощта на неговата тъща — приятелка на Краля Луи XVI, на 13 февруари Сад е арестуван. Скоро след това парламентът в Екс го осъжда отново на смърт и гилотината се издига застрашително над шията му. Временно, до изпълнението ѝ, маркизът е затворен в главната кула на замъка Венсан. Едва година по-късно, през 1778 г.

смъртната присъда е касирана. Скоро след това маркизът дори успява да избяга, но само за 39 дни. Заловен, той отново е затворен и този път престоява зад решетките цели 12 години — до Великата френска революция.

Колко странини понякога са криволиците на съдбата и логиката на събитията.

Авантюристът вече имал право само на един час разходка в двора — „тесен двор — по собствените му думи, където човек вдишва само миризмата на тялото на пазача и миризмата на кухня.“ Принуден да води застоял живот, нямайки възможност да се движи достатъчно маркизът напълнял и според сведенията на тези, които го посещавали и собствените му бележки, животът му причинявал страдание.

Дванадесетте години затвор принуждават привикналия да живее в неограничена свобода и своееволяя благородник да потърси заместител на принудителната липса на преживявания. Като компенсация той развива въображението си и започва да пише. А тъй като през 18 век традицията вече обвързва еротизма и с философския неконформизъм, интересите му се разширяват в непредполагащи доскоро, вероятно и от него самия, посоки. Самотата прави от затворника прилежен ученик. Той чете трактати, пътеписни разкази, които разкриват многообразието на нравите в далечни и близки страни и народи, изучава философски съчинения, в които, отхвърляни дотогава чувства, се реабилитират и в които прозира надежда за промяна на обществото. Затова Сад не се поколебава да заимства в съчиненията си цели откъси от някои философи, които смята за свои съмишленици или предшественици. По такъв начин понякога неговите герои изведнъж заговорват и с езика на Волтер или Холбах. Но в същото време дъо Сад възприема и свойствените на Просвещението противоречия. Философите представляват света едновременно такъв какъвто е, и такъв, какъвто според тях трябва да бъде. Те не признават възвишения морал и претендират, че основават етиката си на полезността, без да държат сметка за различията и противоположността на интересите, които съществуват между хората и в обществото. Феодалът Сад се нарежда сред Просветителите със своя атеизъм, с отричането на принудителния морал и на институциите на стария режим, но когато става въпрос за изграждането на един нов свят, започва да се колебае. Може би все още еволюира, а може би и не

желае — което е по-вероятно — да се лиши от част от своята свобода в името на свободата на други.

В едно от първите си малки съчинения — „Разговор между свещеник и умиращ“, той противопоставя на представителя на църквата безбожника, който търси щастието си в удоволствията и дава определение за морала чрез следната позната мисъл: „Да направим другите толкова щастливи, колкото бихме искали да сме ние самите.“ Малко по-късно Сад обаче написва „Сто и двадесетте дни на Содом“, където щастието на едни зависи изцяло от нещастието и насилието над други. Заслужава внимание и отношението на Сад към религията. В творбите му Господ най-често е отричан, но твърде двусмислено, а понякога е и „реабилитиран“, но с такава ирония, че зад тази „реабилитация“ съвсем ясно личи светотатственото удоволствие на богохулиника. Развратникът е показан като човек, който е подвластен на своите страсти, но същевременно е и обрисуван като индивид със здрав разум, хладна пресметливост, който при осъществяването им владее твърде добре своите нерви и чувства — това е тъй нареченият парадокс на развратника.

При анализа на творчеството на дъо Сад съществува опасност да се приеме като проект (модел) за претворяване в реалността и изграждане на цяла система това, което всъщност при него се явява само измислица, само резултат на необузданата му фантазия. Творчеството на Сад е литературно, а не „футурологично“; съдържа в себе си неосъществимия в действителността синтез на противоречия, за което и сам авторът, ако се е интересувал въобще от този проблем, вероятно си е давал, или би могъл да си даде сметка. Предвиждайки мерки за радикализиране на Революцията, той например предлага да се ограничи законодателството, да се унищожи религията, но без да се уточнява положителното съдържание на новия режим, който ще отговаря респективно на неговите желания. С това Сад пропагандира един анархизъм или либерализъм, който предполага някаква саморегулация на силните емоции. Но същевременно в творбите му присъства и образът на всемогъщия деспот, който, поради своята неограничена престъпна воля в ущърб на волята на другите, е над всянакъв контрол и регулация. Икономическите модели, върху които се основава въображението на дъо Сад, също са противоречиви — мястото на действието на драмите в неговите творби са и

средновековният замък, и ателието; идеалът, който търси, се олицетворява както от затворения хarem, така и от общата и напълно разкрепостена проституция. Развратникът не съумява да избере между миналото и бъдещето, между покоя и движението. Дьо Сад — благородникът, санкюлотът, развратникът-единак, изживява в мислите си противоречията на своето преломно, белязано с трагични и превратни събития време. Същевременно болезненото му съзряване превръща светския развратник и в мислител-бунтовник, а авторът на лековати театрални пиеци — в писател в истинския смисъл на думата.

Още през 1884 г. дьо Сад е прехвърлен в Бастилията (при „втората свобода“ — т.е. втория етаж на кулата на свободата, част от малката вила Сент Антоан), което пет години по-късно улеснява първата му публична политическа изява. На 4 юли 1789 г., в обстановката на назряващата революция, от прозорците на крепостта той бунтува тълпата, крещейки, че властите се готвят да изколят затворниците в Бастилията. Заради това само 10 дни преди завземането на този символ на абсолютизма е преместен в лудницата в Шарентон. Въпреки този свой „революционен акт“ потомственият аристократ маркиз дьо Сад естествено, все още няма почти нищо общо с въстаналите граждани. Но малко повече от една година след това — на 2 август 1790 г. — след като гражданинът Сад е освободен от затвора, за живота му започва един нов, противоречив и бурен период.

В затвора Сад написва 15 тома. Няколко от тях са публикувани, докато е още зад решетките, но най-грандиозното от тях, своята „библия“ — „Сто и двадесетте дни на Содом“, написана от него на 12-метрово хартиено руло с микроскопични буквички, авторът старательно скрива. При прехвърлянето му в лудницата в Шарентон обаче не му позволяват да вземе нищо със себе си и когато по-късно, след освобождаването му, идва да търси имуществото, си заварва килията в истински хаос — всичко е накъсано, изгорено, разграбено и отмъкнато. Писателят изпада в отчаяние, има чувството, че животът му е съсипан. Той така и няма да узнае, че рулото със „Сто и двадесетте дни на Содом“ е спасено и сто години по-късно ще ужаси читателите му.

Революцията преобразява, както много други, и неговата съдба. Тя изтласква вече 50-годишния сладострастник и развратник на върха на вълната и той решава, напълно в негов стил, да се възползва от обстоятелствата. Лишеният от какъвто и да било морал безнравственик

се приспособява безогледно, и затова естествено твърде успешно в оказалия се неочеквано така удобен за него политически момент. Той държи пламенни речи в Конвента, пише за него похвални пасквили, обявява се за отколешен привърженик на новото общество и против насилието; кълне се, че не е и никога не е бил благородник, че няма нищо общо с аристократичния род дъо Сад и се казва само Сад, и че може да докаже много лесно това и пр. Твърди също така, че не е автор на издадените до този момент свои книги и надига глас за култ към добродетелите. Изобщо, читателят на тези редове би могъл, ако пожелае, да направи редица твърде забавни, но и показателни и поучителни паралели с нашата настояща, родна политическа действителност, което иде да потвърди още веднъж истинността, поне в областта на човешкото поведение, на печалната древна констатация — „нищо ново под слънцето“.

Гилотината стърчи окървавена, а бившият вече маркиз дъо Сад се превъплъща в защитник на обезправените и преследваните. Междувременно, на 9 юни 1791 г., той е успял и да се разведе с вече ненужната му и спъваша политическата му кариера мадам дъо Сад. По това време има и нова интимна връзка — с Мари-Констанс Касне — „жена от народа“, при която се настанява да живее.

Превратностите на епохата му позволяват да заема различни длъжности в така наречената „Секция по клеветите“, а през 1793 г. дори да бъде издигнат за неин председател. Но и сега действията му са повлияни от противоречивостта на неговата личност. Вроденият му нонконформизъм и старите му аристократически привички странно съжителстват с новите му „политически убеждения“. Дъо Сад вече развратничи, разнообразявайки се с писане на пламенни революционни речи, използва положението си както за не особено благородни, така и за благородообразни постыпки. Когато има възможност да качи тъщата си на ешафода, включва името й в списъка на тези, които трябва да бъдат пощадени. „Това е моето отмъщение“, казва по този повод той, което може пък и наистина да показва, че не му е липсвало и своеобразно афишно благородство.

Наред с противоречивото му поведение скоро обаче излизат наяве и някои твърде неприятни и опасни за него факти. През 1771 г. Сад се е кандидатирал за място в дворцовата стража (нешто като нашето доскорошно УБО). През 1793 г. това е било достатъчно, за да

станеш с една глава по-нисък. Отново се разнася и старата мълва за отровителя, насилиника на деца и човекоядеца от Лакост.

На 8 декември правителството на Консулството заповядва Сад да бъде арестуван и на 27 юли 1794 г. той за трети път, но вече по политически причини, е осъден на смърт. Падането на Робеспиец на следващия ден — 28 юли (9 термидор) го спасява от гилотината. На 15 ноември Сад е освободен.

Времето на Директорията и Консулството за него са свързани с борба за свобода и материално оцеляване. По погрешка попаднал в списъка на емигрантите, той отново е заплашен с арест, което още веднъж показва, че съдбата по-често е неблагосклонна към него. Отхвърлен от всички, разорен от превратностите на епохата (през 1792 г. замъкът Лакост е плячкосан), обран от длъжностни лица в Прованс, той започва юридическа и финансова битка. Публикува „Алин и Валкур“ (1795), „Любовни престъпления“ (1800), които, по негови сметки, би трябвало да го утвърдят като писател, и едновременно с това пише и порнографски книги с цел лесна и бърза печалба, но не успява да забогатее. Живее в мизерия с приятелката си Мари-Констанс Касне. Скоро се налага да продаде замъка Лакост (1796); после пътува насам-натам в Прованс (1797), пропилява всичко и, потънал отново в мизерия и дългове, работи като чиновник по спектаклите във Версай.

В навечерието на подписването на Конкордата, на 6 март 1801 г., правителството на Консулството, което отново започва строго да съблюдава морала, издава заповед за арестуването на неуморимия развратник. Изпратен е в затвора в Сент Пелажи и остава затворен до края на живота си. Съдбата променя само затворите му. На 14 март 1803 г., след опита му да прельсти млади затворнички, Сад е преместен в Бисетр, а оттам, на 27 април — в познатия му вече Шарентон. Тук към него се присъединява Мари-Констанс. Сад обаче е затворник с относително привилегирован статут — има право да пише, а получава разрешения и за някои други развлечения. Тук издава исторически роман. През 1805 г. старият богохулник и светотатственик отслужва литургия на Великден. После през 1808 г. организира театрални представления с болните и затворниците в Шарентон. И естествено, макар това вече да не влиза в привилегиите му, прельства шестнадесетгодишно момиче (1813).

Въпреки възможностите за разнообразяване, животът на маркиза (отново приел аристократичната си титла) обаче не е лек — живее под постоянната заплаха, че ще му забранят да пише и ще конфискуват ръкописите му, което силно го измъчва.

Убеден, че ръкописът „Сто и двадесетте дни на Содом“ е унищожен, през последните години на живота си дъо Сад написва нова философска книга за свободомислието и разврата — „Дните на Флорбел“. След смъртта му обаче, семейството му и административните служби се споразумяват ръкописа на това последно негово произведение да бъде изгорен.

Дъо Сад умира на 2 декември 1814 г.

Дори и последният ритуал, означавал края на земния път на човека, за маркиз дъо Сад е белязан от неугасващия му конфликт с обществото.

Въпреки че в завещанието си той изрично е подчертал, че отказва всякакъв род церемонии и желае да бъде погребан в някоя горичка и да изчезне от паметта на хората, Сад е погребан с религиозни почести.

Другото му желание обаче с удоволствие е изпълнено от пазителите на почеността — те изгарят непубликуваните му още ръкописи, а книгите му са забранени в продължение на цял век.

В началото на следващия, го преоткрива поетът на бунта Гийом Аполинер, а още половин век по-късно Албер Камю пише: „От Сад започва всъщност развитието на съвременната история и трагедия.“

По въпроса дали това е точно така естествено съществуват различни мнения. Но неоспорим факт е, че макар и отричан и заклеймяван — и приживе и след смъртта му — писателят Донасиен Алфонс Франсоа дъо Сад е влязъл в историята на световната литература.

В много отношения той е скандален автор, както и самият му живот. Вероятно няма да бъде по вкуса и на много от българските читатели. Но струва ми се, че е по-добре да не харесваме нещо, след като надникнем в него, вместо по презумпция.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.